

ГЕНДЕРНА ВМОТИВОВАНИСТЬ ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ В МОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОЛОДІ

(за творами Б. фон Штукрад-Барре та Н.Гольд)

Т.С.Шавловська-Лунгу

(викладач, Ізмаїльський державний гуманітарний університет)

Статья посвящена исследованию экспрессивной лексики в речи современной немецкой молодёжи по признаку гендерной мотивированности (по произведениям Б. фон Штукрад-Барре и Н.Гольд). Большое внимание уделяется анализу лексических единиц, выражающих положительную и отрицательную оценку лиц противоположного пола, общественных явлений, событий.

The article deals with gender-motivated peculiarities of emotionally coloured lexical units used by modern German youth (on works B. fon Shtukrad-Barre and N.Gol'd). The research is focused on words expressing positive and negative evaluation of the opposite sex, social phenomena and events.

Останнім часом зарубіжні та вітчизняні лінгвісти все більше уваги приділяють новому напрямку досліджень, що базується на соціально та культурно маркованій специфіці статі. Існує думка, що лінгвістична традиція, яка враховує фактор статі, бере свій початок з античних часів, коли й відбувалося осмислення категорій природної статі та граматичного роду. Однак лише наприкінці ХХ-го – на початку ХХІ-го століття вивчення гендерного параметра в мові та мовленні набуло активності, за тих умов, що останнє десятиліття у мовознавчій науці означене переходом від структурної лінгвістики до антропологічної, завдяки чому явища мови розглядаються в тісному зв'язку з людиною, її мисленням та духовно-практичною діяльністю.

Лінгвістична гендерологія стала об'єктом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних філологів, серед яких Р.Браннер, А.Кириліна, О.Горошко та інші. Проте гендерному аспекту молодіжної мови не було приділено належної уваги.

Все зазначене вище й спонукало нас обрати метою цієї статті розгляд та аналіз експресивної лексики мовлення сучасної німецької молоді за ознакою її гендерної вмотивованості. Експериментальним матеріалом для дослідження слугують твори сучасних німецьких письменників: N.Gold «Ein Girlie packt aus. Geheime Enthüllungen eines Teenagers» (1) та B.Stuckrad-Barre «Soloalbum» (2).

У сучасній соціальній науці прийнято виокремлювати два типи статі: біологічну стать (sex) та соціокультурну (gender). Традиційно біологічна стать використовується для позначення тих анатомо-фізіологічних особливостей людини, на основі яких людські істоти визначаються як чоловіки чи жінки.

Стать (або біологічні особливості) людини вважалась фундаментом і першопричиною психологічних і соціальних відмінностей між чоловіками та жінками. З розвитком наукових досліджень було встановлено, що з біологічного погляду між чоловіками та жінками набагато більше подібного, ніж відмінного. Багато хто вважає, що єдина чітка та значуща біологічна різниця між чоловіками та жінками полягає в їхніх ролях у репродуктивних функціях.

Окрім біологічних відмінностей, між людьми існують інші розбіжності, а саме: розподіл їхніх соціальних ролей, форм діяльності, різниця в поведінці та емоційних характеристиках. Антропологи, етнографи та історики вже досить давно встановили відносність уявлень про «типово чоловіче» або «типово жіноче». Те, що в одному суспільстві вважається чоловічим заняттям (поведінкою, рисою характеру), в іншому може визначатися як жіноче. Різноманіття соціальних характеристик жінок і чоловіків та принципова тотожність біологічних характеристик людей дозволяють стверджувати, що біологічна стать не може бути поясненням відмінностей їхніх соціальних ролей, котрі існують у різних суспільствах. Так виникло поняття «гендер», що означає сукупність соціальних та культурних норм, які суспільство приписує виконувати людям залежно від їхньої біологічної статі (3, 12). Сьогодні з упевненістю можна засвідчити, що не біологічна стать, а соціокультурні норми визначають психологічні якості, моделі поведінки, види діяльності, професії жінок і чоловіків. Бути в суспільстві чоловіком чи жінкою означає не просто бути наділеним тими чи іншими анатомічними особливостями, але й виконувати приписані нам гендерні ролі.

Отже, гендер є одним із засобів соціальної стратифікації суспільства, який у поєднанні з такими соціально-демографічними факторами, як раса, національність, клас, вік організує систему соціальної ієрархії.

На відміну від категорії *sexus* гендерний статус і, відповідно, гендерна ієрархія та гендерно зумовлені моделі поведінки встановлюються не природою, а «конструюються» суспільством, приписуються інститутами соціального контролю та культурними традиціями (4, 26).

Слід також підкреслити, що ступінь вияву гендерних відмінностей у мовленні залежить зокрема від самої мови. Наприклад, у російській, українській, німецькій, іспанській мовах різниця між чоловічим та жіночим мовленням має ймовірнісний характер і виявляється в статистичних закономірностях вживання тих чи інших мовних засобів. Навіть у цих мовах «андроцентризм» відзначається різною мірою, зокрема у німецькій мові ступінь його вияву вищий, ніж у російській (5). Понад те, існують мови, які відзначаються інвентарними відмінностями щодо вживання мовних засобів (японська), за якими можна виявити навіть чоловічу та жіночу підмови.

Крім того, дуже важливу роль при виявленні гендерних особливостей мовлення відіграють вік та освіта людей. За словами А.В.Кириліної, «високий рівень освіти зводить до мінімуму розбіжності у мовленні чоловіків та жінок» (6, 23). Тому при дослідженні гендерного аспекту мовлення велику увагу слід приділити віковій категорії «молодь», зважаючи на недостатню освіченість і надмірну емоційність представників цієї групи суспільства.

Деякі дослідники (H.Henne, H.Ehmann) визначають вікові межі соціальної групи «молодь» від 12-ти – 13-ти до 25-ти – 30-ти років. Юнацький вік – це період становлення поглядів та переконань, формування світогляду. Саме в цьому й виражається самостійність старшокласників. Вони не просто прагнуть, аби їх вважали дорослими, вони бажають визнання своєї оригінальності, власного права на індивідуальність. Це породжує прагнення будь-яким чином привернути до себе увагу, проявом чого в багатьох випадках стає мода, зачіски, музика.

Дуже велике значення має для старшокласників потреба у спілкуванні з однолітками. Юнацтво не менш емоційне, ніж підлітки. Стан емоційної напруги передбачає відмову від усталених норм суспільної поведінки та мовлення. Людина вдається до емоційних засобів впливу (наприклад, до підкреслено емоційного мовлення) найчастіше за умов відсутності суворо логічних доводів або у ситуації, коли для викладення власного погляду не вистачає часу. У цьому аспекті підвищена емоційність дітей і підлітків пояснюється не свіжістю почуттів або якимось особливими властивостями молодого мозку, а браком життєвого досвіду, хронічною «недоінформованістю» стосовно подій, що відбуваються та можливостей задоволення своїх потреб, які ще знаходяться у стадії формування (7, 162).

Саме емоційність є, на нашу думку, визначальним фактором для появи гендерних розбіжностей у мовленні молодих людей.

У словниковому складі мов частовживаними є синонімічні ряди – тотожні поняття, одне з яких не має емоційного значення: *das Gesicht – die Visage, die Fresse*. Стосовно молодіжної мови слід зазначити, що вона практично виключає можливість існування нейтральних, без емоційного забарвлення слів, оскільки молоді люди свідомо утворюють нові мовні одиниці для вираження свого ставлення до інших людей, подій, явищ. Тут мова йде лише про різницю у значенні слова: воно може виражати позитивні або негативні емоції.

Загальновідомо, що жінки порівняно з чоловіками більш суб'єктивно та чутливо сприймають навколишній світ, крім того, вони за своєю природою частіше перебувають під впливом емоцій. Тому у мовленні дівчат спостерігається велика кількість вставних слів, означень, додатків, вигуків, модальних конструкцій, що виражають певний ступінь імовірності, невизначеності, в той час, як юнаки вдаються до стилістично знижених засобів, свідомого огрублення мовлення: вживають більше лайливих слів, жаргонізмів.

Спроби систематизувати молодіжну мову призвели до виділення кількох тематичних груп. Серед них – наркотики, алкоголь, тютюнові вироби, слова, що вживаються для позитивної та негативної оцінки однолітків (учні, студенти, хлопці, дівчата), відчуття і почуття, сексуальність і статеві стосунки, флірт, одяг, музика тощо.

Залежно від теми бесіди та співрозмовників хлопці та дівчата використовують у своєму мовленні різні лексичні одиниці для вираження експресивного ставлення до навколишнього середовища, будь-яких явищ, подій або людей, що їх оточують.

Так, наприклад, у кожної дівчини є найкраща подруга, з якою обговорюються найважливіші події, проблеми, почуття, спільні знайомі. Розмова двох подруг завжди насичена емоційно-оцінними прикметниками (*süß, cool, geil, blöd*), вигуками (*ey, yo, äh*), звуконаслідуваннями (*würg, grins, bor, bla-bla*). Хлопці вважаються більш стриманими у щирому висловленні свого емоційного стану, тому розповідають про свої «подвиги» зазвичай у широкому колі друзів, свідомо гіперболізують емоційність висловлювання за допомогою експресивних неологізмів, намагаючись самоствердитися в групі, довести свою унікальність, оригінальність, індивідуальність. Їхні висловлювання містять велику кількість нецензурної лексики. Насамперед це стосується оцінки осіб протилежної статі, причому вульгаризми, лайливі слова присутні у мовленні як при негативному (*dumme Frau, fette Schlampe, Ziege, blöde Kuh*), так і при позитивному (*geile Sau, geile Fotze, geiles Stück Fleisch, Bitch*) ставленні до дівчини. На відміну від хлопців, дівчата логічніше будують оцінні висловлювання: позитивні характеристики містять лише лексику з позитивним значенням (*süßer Junge, cooler Typ, der sieht gut aus*), негативні – суто обурливі, образливі, іноді нецензурні слова

(*Missgeburt, Hurensohn, Penner, Trottel*).

Висловлюючись про ровесників своєї статі, і хлопці, і дівчата свідомо вживають оцінні прикметники та неологізми з негативним значенням, щоб вказати на зневажливе ставлення до інших, довести свою вищість: *Wichser, Penner, da kommt der Arsch, Volltrottel ma Asi-Tussi, Pferdehülle, Arschkuh, Blödröte, Schnarchtusse*.

Перебуваючи під впливом емоцій, молоді люди характеризують явища навколишнього світу, події, ситуації, вживаючи у мовленні оцінні прикметники, прислівники з позитивним та негативним значенням. Дівчата, завдячуючи своїй природній надмірній емоційності, використовують безліч посилювачів, які надають висловлюванню суто жіночого колориту. В той час, як хлопець «стримано» здивується з приводу кількості людей у натовпі: *wahnwitzig viel* або порадіє за товариша, який щойно придбав новий диск з улюбленою музикою: *phantastisch cool*, дівчина дуже щиро зневажає свою матір, яка її не розуміє: *voll palle malle*, розчарована вчинком найкращої подруги: *die hat ja kompletten Knall...*, у захваті від нового шанувальника: *echt geil, sooo süß, ultracool, echt klasse, irre, echt grell, totaal süß, voll hip der Typ, megamäßig scharf, voll geil, echt so richtig happy*, незадоволена своїм зовнішнім виглядом: *so ultra-eklig, voll die Mumie, echt Stress, voll uncool aussehen, megamäßig Scheiße*.

Окрім вищеназваних засобів створення експресивності, у мовленні юнаків спостерігається майже весь спектр стилістично маркованих лексичних одиниць, серед яких оксиморон: *schön blöd, schöne Scheiße, Pickelwunderkacke*, іронія: *eine Frau jenseits der 30*, метафора: *warme Wurst* виражає співчуття, *in die Eier treffen* означає завдати болю, образити, гра слів: *all die Menschen – Aldi-Menschen* вказує на зневажливе ставлення до незнайомих людей взагалі, а тим більше небагатих, саркастичні вислови *die Highscooler fahren ihre teuren Fressen in teuren Autos spazieren, eklige Mirgeht's gut-Fressen* дозволяють припустити, що багаті однолітки теж рідко отримують схвальної оцінки. Дівчата, які у підлітковому та юнацькому віці постійно стурбовані своїм зовнішнім виглядом і ні в якому разі не поступаються хлопцям у креативності, більше схильні до мальовничих порівнянь: *in meinem Gesicht sprießen mehr Pickel, als in einer Großgärtnerei Petersilie*, гіпербол: *gigantomanisches, hyperhäßliches Riesenexemplar von Pickel, Mega-Pickel*. Оцінюючи зовнішність або характер інших, удаються також і до метафор: *violett versauste Puddellocken*.

Однією з найулюбленіших тем для розмов серед молоді є (після сексуальності та статевих стосунків) музика. Юнаки вважають себе істинними знавцями музики, тому не замислюючись, сміливо критикують музичні напрями, що їм не до вподоби: *Weltmusikscheiß, Akademieschnöselektrodreck* і схвалюють «справжні», на їхню думку, «шедеври» музичного мистецтва, підрозділяючи їх на чоловічі та жіночі: *Mädchenknaller, Jungsknaller*. Дівчата слухають зазвичай лише пісні своїх улюблених музичних гуртів, палаючи таємною пристрастю до одного з виконавців. Саме тому в їхньому лексиконі відносно музичних уподобань переважають епітети з позитивним значенням: *megamäßig scharf; ja, cool, claro, mega-in, ultracool, süß*.

Отже, особистість, висловлюючи свою думку, репрезентує у мовленні гендерну належність, вік та рівень освіти особи; частотне вживання стилістично знижених засобів (характерне переважно для чоловіків або одностатевих груп); гіперболізовану експресивність і активне використання інтер'єктивів, що притаманні жіночому мовленню; загалом сленг юнаків виявляє велику концентрацію експресивної оцінної лексики: жінки схильні до інтенсифікації позитивної оцінки, чоловіки – до негативної.

До всього зазначеного вище додамо, що чіткої межі між чоловічим та жіночим мовленням у німецькому молодіжному сленгу не встановлено, оскільки молодь є однією з найемоційніших груп суспільства, а під впливом емоцій будь-яка особа (тим більше недостатньо освічена) не зважає на встановлені норми та правила.

У подальшому вважаємо за доцільне проведення соціолінгвістичного обстеження з метою виявлення гендерних особливостей емотивної лексики у невимушеному мовленні сучасної німецької молоді.

1. Gold N. Ein Girlie packt aus. Geheime Enthüllungen eines Teenagers. – Deutscher Taschenbuchverlag, München, 1999.
2. Stuckrad-Barre V. Soloalbum. – Berlin, 2002.
3. Пушкарь Г.А. Типология и поэтика женской прозы. Гендерный аспект: Дисс. ... канд. филол. наук. – Ставрополь, 2007.
4. Воронина О.А. Философия пола //Философия: Учебник /Под ред. В.Д.Губина, Т.Ю. Сидориной, В.П.Филатова. – М., 1998.
5. Кирилина А.В. Гендер: лингвистические аспекты. – М., 1999.
6. Кирилина А.В. Проблемы гендерного подхода в изучении межкультурной коммуникации //Гендер как интрига познания. – М., 2002.
7. Изард К.Э. Эмоции человека /Под ред. Л.Я.Гозмана, М.С.Егоровой. – М., 1980.